

# Səssiz “qatil”in “canlı meyit”ləri

Bir anlıq “rahatlıq” üçün ömrünü fəlakətə sürükləyənlərin acı hekayəti

İlk dəfə narkotik istifadə edəndə 19 yaşım var idi. Ailəm mənim üçün yeni maşın almışdı, cib xərcliyim də, dostlarımnda olandan çox idi... Düzü, bir az da ərköyn böyümüşdüm...

Bir gün dostum narkotik istifadə etməyi təklif etdi, özünün uzun müddət istifadə etdiyini, heç bir ziyanının olmadığını dedi. İnandım. İlk zamanlar həqiqətən nəzarətin məndə olduğunu düşünürdüm, sonra istəmə də, əl çəkə bilmədim. Atam dünyasını dəyişdi, ondan mənə qalan hər şeyi satıb xərclədim. Dəfələrlə müalicə aldım, olmadı. Pis vərdişimə görə ailə hayatı da qura bilmədim. Kaş, ilk istifadə etdiyim günə geri qayıdır dostuma “yox” deyə bilədim.

Bu, narkotik qurbanlarından tekce birinin - A.R-in qısa və peşmanlıq dolu həyat hekayəsidir. Neçə-neçə belə qurbanlar var – ailəsinin həyatını puç edən, bir anlıq rahatlıq üçün ömrünü fəlakətə sürükləyənlər.

Psixoloji və fiziki asılılıq yaranan narkotik bu gün dünyani çənginə alan və çox vaxt ölümle nəticələnən əsas sosial problemlərdən biridir. Səssiz düşmən yalnız şəxsin özünü deyil, zəncir yaradaraq ətrafını, cəmiyyəti də məngənəyə salır. İnsanın sinir sistemi zədələyən bəzər başları “xoşhal” etsə də, zamanla dərin fəlakətlərə aparır. Bu yazımız narkotik aludəciliyindən xilas olmaq üçün müalicənin əhəmiyyəti, eyni zamanda yaratdığı psixoloji fəsadlar barədədir.

## Narkoloji Mərkəzdə qeydiyyatda olanların sayı...

Respublika Narkoloji Mərkəzdən sorğumuza cavab olaraq bildirildi ki, 2024-cü ilin sonu üçün mərkəzdə xəstə və profilaktik qeydiyyatda olan şəxslərin sayı 58.796, xəstə kimi qeydiyyatda olanların sayı isə 40490 nəfərdir. 39485-i kişi, 1005-i qadın olan xəstələrin 20182 nəfəri opioidlərin, 8611 nəfəri kannabioidlərin, 11697 nəfəri isə eyni zamanda bir neçə narkotik maddənin qəbul edilməsi nəticəsində psixi və davranış pozuntuları yaranmış şəxslərdir.

Sorghuda o da qeyd olunub ki, Respublika Narkoloji Mərkəzində xəstələrin müalicə müddəti adətən onların fərdi vəziyyətində asılı olur: “Narkotik istifadəçilərinin müalicəsi xəstə müayinə olunduqdan sonra həkimin tövsiyələri və xəstənin istəyi nəzərə alınmaqla, ambulator və ya stasionar şəraitdə aparılır. Nəzərə alsaq ki, xəstələrin müalicə alması könüllülük prinsipi əsasında aparılır və bu faktor da onların xəstəxanada qalmışına təsir edir, çünki pasiyentlər istənilən zaman müalicədən imtina etmə hüququna malikdirlər. Müalicə programına 20 gün qədər detoksifikasiya və sonrakı tibbi sosial reabilitasiya dövrü daxildir. Bu baxımdan tibbi sosial reabilitasiya dövrü aylarla, illərlə davam edə bilər. Mərkəzdə xəstələrin orta yatma müddəti 15-20 gündür. İstənilən halda hər bir xəstənin müalicəsinin erkən vaxtlarda aparılması daha səmərəli olur. Xəstənin yaşı çoxaldıqca və xəstəliyin müddəti uzandıqca müalicənin səmərəliliyi aşağı düşür”.

Müalicə nəticəsində orqanizmin tam bərpası mümkünürüm sualımıza isə belə cavab verilib: “Orqanizmə olan hər bir xəstəlik özündən sonra bir iz qoyur. Narkoloji xəstəliklər tibdə olan digər əksər xəstəliklər kimi xronikidir. Tibbin vəzifəsi isə xəstələrin ixtirablarını azaltmaq, onların həyat keyfiyyətini yüksəltmək və praktik sağlam olmasına yardım etməkdən ibarətdir. Cavan yaşlarda orqanizmin bərpası mümkünür, yaş artıraq bu ehtimallar azalır. Xəstələrin müalicəsi narkotiklərin növündən asılı olaraq dəyişə bilir. Opioidlərin müalicəsində xəstəliyin əvvəlki illərində detoksifikasiyon, tibbi-reabilitasiyə tədbirlərə aparılır. Xəstəliyin müddəti uzandıqca və aparılan tədbirlərin effektivliyi azaldıqca metadonla əvəzedici müalicə programı tətbiq olunur. Narkotiklərin digər formalarında farmakoloji və reabilitasiyə tədbirlər həyata keçirilir”.

Sorghumuza cavabda həmçinin qeyd olunub ki, narkotik istifadəçilərinin ailələri ilə xəstələrə xidmət göstərən narkoloji müəssisələrin tibbi heyəti tərəfindən birləşdə müalicə, tibbi sosial reabilitasiya xidmətləri həyata keçirilir.

Narkotik aludəciliyi ilə yanaşı, narkotik satışı və ya bu tipli bitkilərin yetişdirilməsi ilə məşğul olanların

cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi istiqamətində atılan addımlar prioritətdir. Eyni zamanda narkotiklə bağlı maarifləndirmə tədbirlərinin vaxtında və davamlı aparılması da cəmiyyəti bu bəla haqqında daha məlumatlı etməklə, ailələrin övladlarını qorumaq şansını artırır.

## Narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı cinayət faktları azalıb

Narkomanlığa və Narkotik Vasitələrin Qanunsuz Dövriyyəsinə Qarşı Mübarizə üzrə Dövlət Komissiyasından sorğumuza cavab olaraq bildirilib ki, Məhkəmə Tibbi Ekspertiza və Patoloji Anatomiya Birliyinin verdiyi resmi məlumatda



manlığa qarşı mübarizə sahəsində vətəndaş fəallığının artırılmasına yönəli tədbirlər həyata keçirilir. Ötən il “802 qaynar xətt” telefon xidmətinə, “055-600-08-02” mobil telefon nömrəsi vasitəsilə “WhatsApp”, “070-400-08-02” mobil telefon nömrəsi vasitəsilə isə “Telegram” hesablarına ümumilikdə 1668 müraciət daxil olub, onlardan 154-ü narkotik vasitələrin qanunsuz satışı, 114-ü narkomanlıdan müalicə, 1400-ü isə digər məsələlərlə bağlı olub. Beləliklə, “802 qaynar xətt” telefon xidməti vasitəsilə narkotik vasitələrin və narkomanlığın yayılmasının qarşısının alınması məqsədilə aidiyəti

E.Rüstəmovun sözlerinə görə, statistik olaraq kişilər narkotik istifadəsinə daha çox meyillidirlər. Bu baxımdan xüsusilə 16-30 yaş arasında olan kişilər risk altındadırlar. Bunun səbəbləri fərqlidir. Belə ki, cəmiyyətin kişilərdən “güclü və emosiyasız” olmayı gözləməsi prosesi tətikləyə bilir. Həmçinin emosional problemlərin paylaşılmaması və psixoloji yardım axtarışının azlığı, eləcə də kişilərdə impulsiv davranışların daha üstün olması risk faktorunu artırır. Qadınlarda aludəcilik kişilərlə müqayisədə daha az yayılmış olsa da, qadınlardan aludələr olduqda müalicə prosesində daha dərin psixoloji çətinliklərə qarşılaşırlar.

Psixoloq narkotik istifadəsi ehtimalını göstərən əlamətləri da sadalayıb: “Davranış dəyişikliyi: aqressiya, tənhalığa çəkilmə, kəskin əhval dəyişiklikləri, akademik uğursuzluq və məktəbdən yayınma, yeni və şübhəli dost çevrəsi, gecə saatlarında tez-tez evdən çıxməq, ailə ilə ünsiyyətin azalması, gözlerin qızarması, motivasiyanın azalması, qəribə qoxular. Bu hallar müşahidə edildikdə ailələr psixoloq və ya mütəxəssisə müraciət etməlidirlər”.

Onun sözlərinə görə, psixoloji amillər bir şəxsi narkotik aludəcisinə çevirir, həmçinin bu faktorlar həm səbəb, həm də nəticə ola bilər. Narkotik istifadəsi depressiya, təşviş pozuntusu, psixozlar, şəxsiyyət dəyişiklikləri və antisosiya davranışlarla səbəb ola bilər. Həmçinin usaqlıq travmaları, özünənin aşağı olması, yaxınlıq qorxusu, ailədaxili konfliktlər və şəxsiyyət pozuntuları da narkotik istifadəsinə meyilliliyi artırır.

Narkotik istifadəçilərinin müalicə prosesində danışan E.Rüstəmov bildirdi ki, psixoloq bu prosesin ayrılmaz hissəsidir. Narkotikdən fiziki çıxış detoksifikasiya ilə olsa da, asılılığın əsas səbəbləri psixoloji olduğu üçün burada aludəciliyin kökündə yatan psixoloji faktorlar aşkar edilir. Yeni davranış və duyğu tənzimləmə bacarıqları öyrənilir, nəticədə təkrar istifadənin qarşısı alınır. Psixoloji müalicə olmadan fiziki müalicə nəticə vermır və geri dönmə ehtimalı yüksək olur. “Hər yaşda narkotik istifadəçilərinin müalicəsində psixoloji seanslar vacibdir, lakin 15-30 yaş arası şəxslərdə daha effektli nəticələr verir. Bu dövrdə şəxsiyyət formalşma mərhələsində olduğu üçün müdaxilə davranışların və düşüncə sisteminin dəyişdirilməsində daha təsirli olur. İlk mərhələdə psixoloji seanslar 12-16 həftə ərzində həftədə 2-3 dəfə seans təsviye olunur. Davamlı mərhələdə, yəni ikinci və üçüncü aylarda seanslar azaldıla bilər”, - deyə o əlavə etdi.

İnstitut sədri dedi ki, seansları nəticəsində ilk dəyişikliklər 1-2 ay ərzində görünməyə başlasa da, tam psixoloji stabillik üçün ən azı 6-12 ay psixoloji dəstək tələb olunur. Seansların müddəti fərdin vəziyyətinə görə dəyişə bilər.

Psixoloq vurguladı ki, narkotik aludəciliyi ilə yanaşı, ailə üzvləri ilə terapiya bu prosesdə çox vacibdir: “Asılılıq ailədaxili dinamikalardan da qaynaqlanma və ailənin münasibəti təkrar istifadə riskini azalda və ya artırır biler. Təsviye olunan fəaliyyətlər sırasına ailə üzvlərinin psixoloji təlimin verilməsi, aludəciliyin səbəb və mexanizmlərini anlamaq, emosional dəstəyin düzgün qurulması, ailə üzvlərinin birgə terapiya seanslarına cəlb edilməsi, yenidən güvənin bərpası və kommunikasiya bacarıqlarının artırılması daxildir”.

Yaşından asılı olmayaraq hər kəsi qorxulu bəlaya sürükləyən narkotiklə mübarizə bu gün prioritet istiqamətlərdəndir. Buna baxmayaraq, dünyada narkotik istifadəçilərinin sayında iləbil artım müşahidə olunur. Narkotikdən ölüm halları isə ən çox yayılmış 20 ölüm səbəbləri arasında yer alır. İnsanın orqanizmi ilə bərabər, ruhunu da öldürən narkotik aludəciliyindən xilas olmağın əsas yolu isə beyindəki düşüncələri dəyişə bilmədən, psixoloji sağlamlığı təmin etməkdən başlayır.

**Əsmər QARDAŞXANOVA,  
“Azərbaycan”**